

Motion till riksdagen 2021/22:3435

av **Jessica Rosencrantz m.fl. (M)**

Hav och vatten

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att olika miljömyndigheter ska samarbeta mer samt samordna och samverka kring insamling och hantering av verksamhets- och forskningsdata och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera bland de överlappande och ibland motstridiga mål som rör den akvatiska miljön och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara pådrivande i internationella samarbeten för havsmiljöfrågor, lägga särskilt fokus på arbetet med att öka biologisk mångfald samt minska övergödningen och mängden marint skräp och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att minska övergödningen, spridningen av giftiga ämnen och nedskräpningen i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör driva på samarbetet inom Helcom och Oskar för att skärpa och förbättra skyddet av den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för sanktioner om stater som samverkar i EU:s Östersjöstrategi vidtar planerade och förorenande utsläpp och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka i EU för att kraven på lagring av flyt- och stallgödsel i avrinningsområden ska skärpas och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka i IMO för att nya fartygsrutter inte ska inrättas i nära anslutning till särskilt känsliga områden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om den s.k. Weserdomen och dess konsekvenser för tolkningen av ramdirektivet för vatten och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU i ramdirektivet för vatten slopar principen om att ”sämst styr” och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i EU ska verka för att kostnaderna för att ta hand om marint skräp längs den svenska kusten ska fördelas rättvist på samtliga berörda medlemsstater och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka i FN för ett dekret om att snarast få stopp på den marina nedskräpningen av de tyngst belastade floderna i Asien och Afrika och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om LOVA-bidragets effektivitet och bredare syfte och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att anlägga fler våtmarker i landskapet och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utse en myndighet som får helhetsansvaret i frågor som rör stranderosion och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en översyn av regelverken kopplade till strandfodring och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska uppdra åt Havs- och vattenmyndigheten att utarbeta vägledning och prioriteringar av arbetet med förorenade områden i vatten och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om stöd till investeringar i avancerad vattenreningsteknik för att avskilja bland annat läkemedelsrester och andra svårbehandlade kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska få i uppdrag att årligen rapportera till riksdagen om resultaten från den nationella samordningsgruppens arbete med dricksvattenfrågor och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att trygga dricksvattenförsörjningen och ha beredskap mot torka och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka sparsamheten med dricksvatten och där så går ersätta det med så kallat tekniskt vatten och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt lämplig myndighet att systematiskt analysera avloppsvatten med avseende på förekomst av läkemedelsrester, narkotiska preparat och virus för att kunna göra riktade insatser för folkhälsan och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av skärpta krav då det gäller riskbedömning av kombinationseffekter av substanser i avloppsvatten och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Formas att inrätta ett tvärvetenskapligt kompetenscentrum för dricksvatten och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka lagregleringar som krävs för att befintlig infrastruktur i kommunalt va

- kostnadseffektivt ska kunna anpassas till framtida utmaningar och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som analyserar status och investeringsbehov för Sveriges va-system och föreslå kostnadseffektiva investeringar över en längre tidsperiod och tillkännager detta för regeringen.
 27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna ska ges större möjlighet att fondera medel för reinvesteringar i va-systemen och tillkännager detta för regeringen.
 28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanröja hinder för samverkan mellan kommuner vad gäller va-organisationer och tillkännager detta för regeringen.
 29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka läckage av dricksvatten och tillkännager detta för regeringen.
 30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att renat avloppsslam ska betraktas som en näringsrik resurs med hög mullhalt som i högre grad bör inkluderas i kretsloppet och tillkännager detta för regeringen.
 31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att i högre grad utnyttja avloppsslammets innehåll av energi för att producera biogas och biogödsel och tillkännager detta för regeringen.
 32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kostnaden för att åtgärda enskilda avlopp måste vara skälig och stå i rimlig proportion till miljövinsten och tillkännager detta för regeringen.
 33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Havs- och vattenmyndigheten snarast ska utfärda ett moratorium mot tvångsanslutning av fastigheter med enskilda avlopp som motsvarar rådande miljö- och hälsokrav och tillkännager detta för regeringen.
 34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ambitionerna i genomförandet av vattendirektivet ska anpassas till svenska förhållanden, organiseras mer effektivt och i högre grad nyttja de undantag som är möjliga och tillkännager detta för regeringen.
 35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vattenmyndigheternas metod för beräkning av utsläppsreduktion bör revideras ur ett miljömässigt och samhällsekonomiskt perspektiv och tillkännager detta för regeringen.
 36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nationella ansvaret för vattentjänster bör samordnas bättre och samlas inom ett departement och tillkännager detta för regeringen.
 37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljöbalken måste ses över så att den främjar miljöförbättrande åtgärder, skärgårdsutveckling och befintlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är till stor del omgivet av hav och har en lång kustlinje. Havet är en stor tillgång som ger oss livsmedel men också möjlighet till rekreation och transporter av såväl gods som personer. I hav, sjöar och vattendrag finns dessutom en stor del av vår biologiska mångfald.

Flera av ekosystemen som återfinns i vattenmiljö är dock känsliga. Samtidigt utsätts de idag för enorma påfrestningar. En del havsområden är kraftigt trafikerade, vilket exempelvis leder till utsläpp och buller. Andra typer av påfrestningar inkluderar övergödning, utfiskning, försurning samt klimatförändringar som värmer upp världshaven. Att kemikalier släpps ut i våra sjöar och vattendrag är också ett stort problem, liksom förekomsten av marint skräp.

FN har antagit 17 globala hållbarhetsmål, varav två rör vatten. Mål 6 handlar om rent vatten och sanitet för alla, medan mål 14 riktar in sig på hav och marina resurser. Detta är viktiga mål som FN:s medlemsländer har antagit då hav och vatten är en gemensam angelägenhet. Ingen kommun och inget land kan ensamt hantera problemen som exempelvis marint skräp och försurning ger upphov till. För en god och livskraftig havsmiljö krävs därför, precis som i många andra miljöfrågor, internationellt samarbete.

Varje år följer SCB upp huruvida Sverige förväntas nå de globala hållbarhetsmålen. Gällande de mål som rör vatten visar den senaste utvärderingen för 2019 glädjande nog att vår vattenanvändning minskar generellt, och det tydligast inom jordbruket. Detta är bra även i ett vattenrikt land som vårt. Men uppföljningsrapporten påpekar också att behovet av att säkerställa dricksvatten med bra kvalitet kvarstår. Då det gäller mål 14 är läget mer bekymmersamt. Målet om hållbart nyttjande av hav och marina resurser nåddes inte till 2020. Problemen med övergödning, farliga ämnen, svaga fiskbestånd, främmande arter och påverkan på känsliga havsmiljöer kvarstår. Däremot nådde vi det globala målet om att skydda minst 10 procent av kust- och havsområdena till 2020.

Sveriges havs- och vattenmiljö är ett prioriterat politikområde för Moderaterna. Under den moderatledda regeringen gjordes också flera viktiga framsteg. Men framtiden kräver nya åtgärder. Dessa måste enligt Moderaterna utgå ifrån ett bredare perspektiv där det tas ett helhetsgrepp över olika politikområden samtidigt som olika ansvar tydliggörs. Vi menar att arbetet kan effektiviseras genom att relevanta miljömyndigheter samarbetar mer och att det görs tydligare prioriteringar mellan de ibland överlappande och ibland motstridiga mål som har ställts upp. Moderaterna anser vidare att myndigheterna ska ges i uppdrag att samverka kring insamling och hantering av verksamhets- och forskningsdata.

Internationellt samarbete

Internationellt samarbete är fundamentalt då det gäller havsmiljöfrågor. Endast genom gemensamma ansträngningar kan vi vända utvecklingen och förbättra miljöstatusen. Helcom (Helsingforskommissionen) och Ospar (den regionala havsmiljökonventionen för Nordostatlanten) är två för Sverige viktiga samverkansorgan, med syftet att faktiskt göra skillnad för Östersjön och Västerhavet. Framför allt är det bra att båda samverkansorganen har beslutat om åtgärdsplaner som dessutom följs upp systematiskt. Dessa är Baltic Sea Action Plan (BSAP) för Östersjön, Öresund och Kattegatt samt regionala åtgärdsplaner avseende marint skräp i Västerhavet och i Östersjön.

Helcom presenterade sommaren 2017 en rapport som utvärderade Östersjöns status under perioden 2011–2015. Rapporten visade bland annat att 95 procent av Östersjöområdet fortfarande lider av övergödning. Även förhöjda nivåer av farliga ämnen pekades ut som ett nyckelproblem. Idag räknar man med att fler än hälften av världens största områden med döda bottnar finns i Östersjön, på en sammanlagd yta större än Danmark. BSAP ses för närvarande över med ambitionen att en ny handlingsplan ska antas. Regeringen borde därför verka för ökad konkretisering och att målen för att faktiskt åstadkomma förbättringar av skyddet av havsmiljön inte senareläggs.

Trots goda ambitioner finns dessvärre också ofattbara exempel på hur det även år 2020, helt öppet och planerat, släpps ut orenat avloppsvatten från Köpenhamn och dumpas gödsel från stora ryska kycklingfabriker rätt ut i Östersjön. Det är därför nödvändigt att arbeta vidare för att förbättra det gemensamma Östersjöarbetet, men även införandet av sanktionsavgifter, med hänvisning till EU:s överträdelseförfarande, borde övervägas i samband med att EU:s Östersjöstrategi ses över.

Gödselhanteringen från jordbruket är en stor riskfaktor och källa till övergödning. I Sverige arbetare lantbrukare aktivt med olika projekt såsom LOVA, LEVA och Greppa Näringen för att minimera utsläppen. Men tillförseln från vissa andra Östersjöländer är omfattande. För att minska övergödningen krävs internationellt samarbete med lokala åtgärder. En översyn av rådande regler för lagring av stallgödsel bör även till. Idag finns regler som ställer krav på lagringskapacitet, men gödselbehållarens utformning har också stor betydelse för att minska kväveförluster till luft. Vid en gård i ett Östersjöländ har det forskats på nya metoder för optimerad behandling, förvaring och spridning av gödsel från industriella djurgårdar. På gården produceras varje år 50 000 grisar vars träck hamnar i en öppen gödselbassäng som rymmer 40 000 kubikmeter. Denna förvaring av gödsel är godkänd enligt EU. Men beroende på lokalisering och standard på anläggningen kan detta få förödande effekter för övergödningen om läckage skulle uppstå, vilket är särskilt oroande då vi befinner oss i Östersjöns närområde. En öppen bassäng som den som finns på gården förorsakar även omfattande avgång av näringsämnen till luft. I exemplet ovan handlar det om 60 procent av kvävet som förloras till luften i form av växthusgasen ammonium. Täckningen av flytgödselbassänger behöver onekligen förbättras.

Moderaterna anser det angeläget att Sverige fortsatt prioriterar arbetet i Helcom och Ospar för att minska övergödning och utsläpp av kemikalier och marint skräp samt för genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv. Vi anser också att Sverige borde driva på för att inrätta sanktioner för stater/verksamheter som helt planerat fortsätter att övergöda bland annat Östersjön. Trots ovannämnda bakslag anser Moderaterna att internationella samarbeten är en förutsättning för att på riktigt kunna få bukt med miljöproblem såväl i hav och luft som på land. Med tanke på den stora risk som felaktig gödselhantering vid stora djurgårdar kan ha som källa till övergödning anser Moderaterna att regeringen i EU ska verka för en utredning om kraven på lagring av stallgödsel kan skärpas och att överträdelser ska rendera kraftfulla sanktioner.

Vissa områden i världens hav är hemvist åt särskilt känsliga ekosystem, och en del av dessa områden är därför skyddade. Det finns flera olika sorters skydd såsom naturreservat, nationalparker och Natura 2000-områden. Samtidigt är det ett faktum att skyddade områden kan genomkorsas av farleder eller ha omfattande fartygstrafik i sin närhet, vilket kan ha stor påverkan på biologisk mångfald. Även nya farleder inrättas dessvärre i känsliga miljöer. Ett aktuellt exempel är att Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) beslutade om ett nytt ruttsystem i Kattegatt, vilket gäller sedan 1 juli

2020, något som får till följd att antalet kommersiella fartyg kommer att öka kraftigt längs den svenska kusten nära Natura 2000-områden och ett planerat naturreservat.

Moderaterna anser att regeringen måste agera för att minska påfrestningen på marina skyddsområden så att fartygsrutter i sådana områden ändras och separeras från de biologiskt mest värdefulla havsområdena. Moderaterna anser vidare att det ska upprättas planer med uppföljningsbara mål för de marina naturreservaten och att dessa ska följas upp systematiskt. I sammanhanget vill vi påtala att vi är positiva att arbetet kan ske genom så kallad samförvaltning som vid Koster.

EU utgör en viktig del i det internationella havsmiljöarbetet. Olika direktiv såsom ramdirektivet för vatten, havsmiljödirektivet, havsplaneringsdirektivet, badvattendirektivet, nitratdirektivet, avloppsvattendirektivet och art- och habitatdirektivet har gjort att det idag finns fastställda kvalitetskrav som ska uppnås i EU:s medlemsstater, tillsammans med begränsningar och skyddsåtgärder. Detta är bra, men det finns också regleringar som fungerar mindre bra och snarast behöver ses över. En av dem är vattendirektivet där den så kallade Weserdomen visat sig få stora och oanade konsekvenser då det till exempel gäller verksamheter som vidtar minsta ändring i sin verksamhet. Tvärt emot det som borde vara syftet innebär domen att verksamheter som redan har höga miljöambitioner och använder bästa miljöteknik drabbas negativt om de behöver bygga ut sin verksamhet, såvida inte ännu mer reningsteknik kan kompensera för ökad verksamhet. Men detta låter sig inte alltid göras. Det kan till exempel gälla avloppsreningsverk som redan renar bort fosfor till 98–99 procent. Trots denna höga reningsgrad kan de inte, med hänvisning till domen, bygga ut sin anläggning ens för att möta en växande befolkning.

Ramdirektivet för vatten måste också ses över. Bland annat eftersom det inte visar på de förbättringar som görs. Eftersom ”sämst styr”-principen gäller räcker det inte ens om vattnet når god status i 90 procent av bedömningskriterierna. Så länge inte de sista 10 procenten är uppnådda klassas vattnet ändå som dåligt. Trots att förbättringar alltså har skett i praktiken. Många menar att målet om att uppnå jungfrulig status för allt vatten i Europa är orealistiskt och att kriterierna är alltför snävt hållna.

Moderaterna anser att det är bra att EU:s direktiv innehåller fastställda kvalitetskrav. Vi anser däremot att Weserdomen snarast bör ändras och att principen om ”sämst styr” ska ändras.

Försurning och klimatförändringar

Försurning av sjöar och vattendrag har länge varit ett känt miljöproblem. I kraftigt försurade sjöar påverkas känsliga djur och växter som inte kan anpassa sig till de nya förhållandena. Värst drabbat är sydvästra Sverige där nedfallet av försurande svavel är och har varit högst. Dessbättre har andelen försurade sjöar i Sverige minskat över tid. Det beror bland annat på att utsläppen av svavel och kväve har minskat kraftigt i Europa men är också en effekt av den kalkning som har skett. Däremot ser vi nu en ökning av försurade hav. Det beror på att halten av koldioxid i atmosfären ökar. När koldioxid löses i havsvatten bildas kolsyra, vilket leder till att pH-värdet sjunker och havet blir surare. FN:s klimatpanel konstaterar att världshaven hittills har tagit upp 30 procent av koldioxidutsläppen orsakade av människan. Försurningen av världshaven förväntas få stora konsekvenser för marina organismer, ekosystem och den biologiska mångfalden. Forskare varnar för att exempelvis korallreven, som utgör mycket känsliga ekosystem, kommer att påverkas negativt av att pH-värdet i vattnet sjunker. Eftersom försurningen

av världshaven är ett relativt nyupptäckt problem finns inte tillräckligt mycket forskning på hur den kommer att påverka marina ekosystem.

Formas har i en framställan till regeringen lagt förslag om att ett nationellt program för forskning om hav och vatten ska inrättas, en framställan som Moderaterna har välkomnat. Vi välkomnar därför att detta program nu har fått långsiktig finansiering. Ett initiativ som vi moderater stöder.

Minska mängden marint skräp

Marint skräp har blivit ett allt större problem i haven, något som får allvarliga konsekvenser för såväl djur som människa. Den största andelen av det marina skräpet utgörs av plastavfall som naturen inte klarar av att omhänderta. Istället bryts plasten ner till mikropartiklar, så kallad mikroplast, men även till nanopartiklar. Alla dessa partiklar är i sig ofta giftiga och fungerar dessutom som magneter för andra miljögifter. Partiklarna äts av bland annat plankton som i sin tur äts av fisk och skaldjur och fortsätter på så sätt uppåt i näringskedjan tills vi människor får i oss plasten. Plast som slängs på fel ställe är ett allvarligt hot för miljön och åtgärder för att minska det marina skräpet behöver vidtas på alla nivåer. Det är därför bra att EU har beslutat om engångsplastdirektivet.

På grund av vårt geografiska läge och vår långa kustlinje är det mycket av det marina skräpet som flyter i land i Sverige, framför allt på västkusten. Uppemot 80 procent beräknas komma från andra länder i Nordeuropa via havsströmmar. Det innebär att Sverige tar en stor del av notan för att ta hand om skräpet. Idag vilar ansvaret för detta på kommunerna, vilket är både krävande och kostsamt. Det marina skräpet är dessutom ett stort problem för såväl boende som det lokala näringslivet, inte minst för fisket och turistnäringen.

Globalt anses cirka 90 procent av plastutsläppen i världens hav komma från blott tio floder, varav de flesta finns i Asien. Detta är förskräckligt men ger också en potentiell möjlighet att stoppa skräpet från att nå Stillehavsområdet som uppges vara särskilt drabbat. Här kan ny teknik och nya innovationer hjälpa upp situationen, men det behövs också ett tryck från världssamfundet på de omgivande länderna att agera.

Med tanke på att 80 procent av det marina skräp som flyter i land på den svenska västkusten härrör från nordeuropeiska länder, anser Moderaterna att regeringen bör vara pådrivande i EU för att kostnaderna för att ta hand om skräpet fördelas mer rättvist. Moderaterna anser vidare att regeringen ska verka inom FN för att snarast stoppa nedskräpningen av de tyngst belastade floderna i Asien och Afrika.

Moderaterna anser också att kriterierna för det så kallade LOVA-stödet ska breddas till att även gälla åtgärder som syftar till att minska problemen med marint skräp längs västkusten.

Övergödning, förorenade områden, stranderosion och strandfodring

Stora delar av landets sjöar, vattendrag och havsområden har fortsatta problem med övergödning. Fosfor och kväve är näringsämnen som visserligen förekommer naturligt i miljön, men till följd av mänsklig aktivitet kan halten av dessa näringsämnen öka kraftigt och orsaka övergödning. Näringsämnena kan nå miljön via utsläpp av kväveoxider till luft från exempelvis biltrafik och sjöfart, genom läckage från jordbruket samt via utsläpp

från avloppsreningsverk och industrier. De åtgärder som hittills har vidtagits för att minska utsläppen av näringsämnen har gett resultat. Men även om läckaget av näringsämnen från exempelvis det svenska jordbruket har minskat kraftigt så finns näringsämnena kvar under lång tid. Övergödning är också ett långvarigt problem då redan utsläppta näringsämnen skapar eftersläpning i motåtgärderna. Moderaterna har under många år prioriterat detta område i sina budgetar och glädjande nog visar aktuell forskning att insatser som har gjorts också har fått effekt. Det vill säga att halterna av fosfor och kväve långsamt minskar, vilket innebär att Östersjön långsamt håller på att friskna till. Nu är det helt avgörande att regeringen fortsätter att prioritera arbetet mot övergödning för att den positiva utvecklingen ska hålla i sig.

För att minska övergödningen krävs internationellt samarbete med lokala åtgärder. Alla utsläppskällor måste minska och för att nå detta mål krävs gemensamma ansträngningar. Därför är det glädjande att samtliga länder runt Östersjön genom Helcoms Baltic Sea Action Plan har åtagit sig att till 2021 minska utsläppen av näringsämnen. För att Sverige ska kunna bidra till minskade utsläpp bör LOVA-bidraget, som har visat sig vara en effektiv och uppskattad åtgärd, fortsätta. LOVA har redan stimulerat till många kreativa och kostnadseffektiva miljöåtgärder, såsom förbättring av avlopp, båtbotenvättning och sugtömningsstationer för fritidsbåtar. Att öka LOVA-bidraget förordas också i den så kallade Övergödningsutredningen. Även Greppa Näringen och LEVA är goda initiativ som anses ha bidragit till minskad övergödning.

Övergödningsutredningen uppmärksammar också näringsläckage från hästverksamheter. Omfattningen av näringsläckaget från hästnäringen behöver kartläggas närmare. För det fall näringsläckage är ett omfattande problem behöver åtgärder vidtas för att minska det. Men åtgärderna måste tas fram i dialog med näringen och vara proportionerliga. Nyligen stod det klart att hästverksamheter med fler än 15 hästar kommer att ingå i Greppa Näringens rådgivningsverksamhet. Det välkomnar Moderaterna.

Att värna och etablera nya våtmarker är av stor vikt för att gynna biologisk mångfald och för att minska övergödning. I synnerhet hjälper det till att rena bort kväve, men det bidrar också till inlagring av grundvatten. En annan åtgärd som visat sig effektiv är musselodlingar. Musslorna filtrerar vattnet i kustområden och när de sedan skördas avlägsnas kväve och fosfor ur havsmiljön. För att förenkla etableringen av bland annat musselodlingar bör en översyn av strandskyddsreglerna genomföras liksom att förutsättningarna för algplanteringar bör förbättras.

Moderaterna anser att arbetet för att motverka övergödning ska fortsätta och att fler våtmarker ska anläggas. Det är dessutom viktigt att strandskyddsreglerna ändras för att snabbare möjliggöra bland annat tillstånd för anläggning av till exempel våtmarker och vattenbruk.

Stranderosion är nednötning och transport av landmassor ut i havet som i vissa fall innebär förlust av land, byggnader och infrastruktur. Det kan leda till enorma kostnader både för samhället som helhet och för drabbade privatpersoner. Stora och unika naturvärden riskerar att förstöras och den för kustkommunerna viktiga turistnäringen hotas. I Sverige har framför allt områden i Skåne, Blekinge, Småland och Halland drabbats. Stranderosionen har till stor del naturliga förklaringar då kustlinjen ständigt förändras. Men mänskliga aktiviteter kan snabbt rubba jämvikten mellan naturliga processer och bidra till att erosionsskadorna blir större än de annars skulle ha varit.

För att motverka stranderosion finns möjlighet att återföra sand som erosionen tagit med sig från stränderna ut till havs. Metoden kallas strandfodring och används flitigt i övriga Europa. Den har hög miljöhänsyn och bör självfallet också kunna användas i

Sverige. Att få tillstånd för strandfodring är dock komplicerat, framförallt på grund av den dubbla miljöprövningen som sker både mot miljöbalken och mot lagen (1966:314) om kontinentalsockeln. Lagstiftningen är utformad så att olika myndigheter och departement behandlar olika delar av en ansökan, vilket bidrar till otydlighet och långsamma processer. Idag har Statens geotekniska institut (SGI) samordningsansvar för nio olika myndigheters arbete som rör stranderosion. Det är inte effektivt. Moderaterna anser att en myndighet ska tilldelas helhetsansvaret för frågor som rör stranderosion. Vidare anser Moderaterna att tillståndsprocessen för ansökan om strandfodring måste kortas. Det är i dagsläget en lång och kostsam process som medför att kommunerna inte ens använder tekniken för att rädda stränder och fastigheter.

Förorenade områden till följd av nedlagd industriverksamhet eller gamla deponier handlar oftast om föroreningar på land. Men det finns också problem med förorenade områden under vatten. Det handlar då ofta om förorenade sediment som anlagrats under många decennier. Längs Östersjökusten handlar det till exempel om lämningar efter pappers- och massaindustri i form av fiberrika sediment som innehåller metaller och organiska miljögifter. Dessutom har sågverksindustrin orsakat dioxinföroreningar som kan spåras ut i havet och som dessvärre även kan påvisas i Östersjöfisk. Föroreningarna måste åtgärdas. Moderaterna anser därför att HaV ska få i uppdrag att utarbeta vägledning samt prioriteringar för arbetet med att åtgärda förorenade områden i vatten.

Säkert dricksvatten

Vatten är vårt viktigaste livsmedel. I Sverige förväntar vi oss rent, säkert och vällmakande vatten direkt ur kranen 24 timmar om dygnet. Under de senaste åren har det dock blivit känt att det finns dricksvattentäkter som är förorenade. Vi behöver därför göra mer för att kvalitetssäkra dessa men också för att inhämta bättre kunskap om vilka kemikalier vi exponeras för, hur farligt detta är och hur vi kan åtgärda detsamma. Klimatförändringar gör också att vi kan förvänta oss ökad nederbörd. Detta kan innebära att mer mikrobiella och kemiska föroreningar samt organiskt material leds till vattentäkterna, vilket kommer att ställa högre krav på reningen vid vattenverken.

För att minimera mängden bevisat skadliga ämnen som når naturen via vårt avloppsvatten krävs både förebyggande insatser, så kallade uppströmsåtgärder, och bättre rening av vattnet, så kallade nedströmsåtgärder. Under den moderatledda alliansregeringen inleddes viktiga satsningar på avancerad rening av avloppsvatten i syfte att långsiktigt trygga vårt dricksvatten och säkerställa att det är fritt från skadliga halter av svårbehandlade föroreningar såsom PFAS, läkemedelsrester, rester av hygien- och hudvårdsprodukter samt vattenburna smittor. Idag kvalitetssäkras vattnet baserat på förekomst av några få ämnen samtidigt som vi vet att det finns 180 000 registrerade ämnen i EU. Kunskapen om dessa ämnen och föroreningar och hur de påverkar människa och miljö behöver beforskas ytterligare. Många efterfrågar att det inrättas ett nationellt kompetenscentrum för att driva frågorna mer fokuserat och ändamålsenligt. Det stöder Moderaterna och anser att forskningsrådet Formas bör få i uppdrag att leda detsamma.

Likaså är det viktigt att uppmuntra tvärvetenskaplig forskning som fokuserar på bland annat vattenförsörjning, vatten ur ett beredskapsperspektiv och vid akuta händelser, säsongsvariationer och klimatförändringar samt hur vattenanvändning kan minska. För att effektivisera arbetet med levande och hav och rent vatten behöver dessutom relevanta miljömyndigheter i ökad grad samordna och samverka kring sin

insamling och hantering av verksamhets- och forskningsdata. I dag är uppgifterna inte alltid möjliga att överföra digitalt mellan myndigheter utan måste matas in manuellt. Detta leder till onödiga kostnader och effektivitetsförluster.

Moderaterna anser det viktigt att fortsätta utbyggnaden av avancerad vattenrening, något vi också har prioriterat i budgetsammanhang. De anläggningar där det anses göra störst nytta ska prioriteras. Moderaterna förväntar sig också att regeringen tar krafttag mot detta i överensstämmelse med riksdagens tillkännagivande. Den moderatledda regeringen tillsatte redan år 2013 den så kallade Dricksvattenutredningen i syfte att identifiera potentiella utmaningar för att säkra dricksvattenförsörjningen. Utredningens slutbetänkande presenterades tre år senare. I utredningen lyftes flera frågor kopplade till exempelvis krisberedskap, underhåll av infrastruktur för dricksvatten, arbetet med vattenskyddsområden samt statlig styrning, regionalisering och mellankommunal samverkan. Utredningen poängterade också att ett säkert försörjningssystem för dricksvatten är en förutsättning för att samhället ska kunna fungera. Under några år har Sverige drabbats hårt av torka, extremt lågt grundvatten och sinande brunnar. Det är därför anmärkningsvärt att det dröjde ända till i mars 2020 innan regeringen gav Livsmedelsverket i uppdrag att inrätta den så kallade Nationella samordningsgruppen för dricksvatten.

I väntan på regeringens agerande har vi moderater i våra senaste budgetar satsat på ett nytt stöd till lokala initiativ och investeringar i ny teknik och för medfinansiering av åtgärder för att trygga tillgången till vatten och för att motverka effekter av torka. Vi har föreslagit åtgärder som kan omfatta inventering av befintliga vattentäkter, nya brunnar och vattensnål teknik, men även långsiktiga åtgärder såsom vattenverk och anläggning av vattenmagasin och våtmarker.

Detta är viktiga åtgärder som Moderaterna fortsatt värnar. Vi anser därför att det är av högsta vikt att riksdagen årligen får rapporter och möjlighet att följa upp resultaten från Nationella samordningsgruppens arbete med dricksvattenfrågorna. För att spara på dricksvattnet handlar det också om att vi måste minska åtgången och att kvalitetssäkra distributionen av rent vatten. Här finns mer att göra. Enligt uppgift använder varje svensk 140 liter/dygn. Men hela 98,5 procent av hushållens vatten används till annat än matlagning och dricksvatten. Det vore därför önskvärt att vi till bevattning, spolning, m.m. skulle kunna använda så kallat tekniskt vatten som till skillnad från högkvalitativt dricksvatten har annan typ av rening. Även industrin är intresserad av att olika vattenkvaliteter produceras.

Moderaterna anser att produktion av olika vattenkvaliteter kan vara en viktig lösning för att minska åtgången av högkvalitativt dricksvatten samt att detta alltid ska övervägas vid nyexploatering av industri och bostadsområden. Vidare anser Moderaterna att befintlig infrastruktur i kommunalt va kostnadseffektivt ska kunna anpassas till framtida utmaningar. Moderaterna anser även att frågan om regionalisering, rätten att fondera medel till investeringar samt konsekvenserna av ett kraftigt eftersatt ledningsnät bör utredas snarast.

Vatten och avlopp

Det finns stora behov av nyinvesteringar i det befintliga va-systemet. Enligt organisationen Svenskt Vattens analys av investeringsbehoven för 2020–2040, som publicerades i slutet av 2020, ligger dagens investeringsnivå på 16 miljarder kronor per år. Behovet är dock prognostiserat till 23 miljarder kronor per år under perioden. Det senaste året

har vi även sett exempel på påfrestning på va-systemet som extrema väderfenomen kan innebära. Även det är ett skäl att öka möjligheterna till investeringar.

För att vända utvecklingen med den växande underhållsskulden i va-systemet – och för att skapa utrymme för nya investeringar – behöver politiken ta sikte på att skapa incitament att åtgärda bristerna, undanröja hinder för framförallt kommunala investeringar samt se till att investeringar sker där de gör mest nytta.

En samlad bild av statusen för Sveriges va-system och de investeringar som krävs saknas dock. Det står i kontrast till hur annan infrastruktur, till exempel vägnätet, behandlas.

Moderaterna vill att en statlig utredning tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ska analysera status och investeringsbehov för Sveriges va-system och föreslå kostnadseffektiva investeringar över en längre tidsperiod.

För att möjliggöra dessa investeringar måste kommunerna, som är huvudmän för va-verksamheten, ha möjlighet att bygga upp ett långsiktigt kapital att använda för reinvesteringar. I dag finns endast begränsade möjligheter till detta. Moderaterna vill att kommunerna ges möjlighet att fondera va-avgifterna under en längre tid och att dessa fonderingar även tillåts användas för reinvesteringar.

Mindre kommuner måste också ges möjlighet att samarbeta för att kunna bygga upp tillräcklig kapacitet på va-området. Detta sker sällan i dag. Moderaterna vill därför underlätta för den typen av samarbeten, till exempel genom att det blir enklare än i dag att överföra ansvar och beslutsmöjligheter till en för flera kommuner gemensam va-organisation.

Ett exempel är hur de föråldrade systemen med bristande underhåll kan leda till läckage av dricksvatten som ytterligare drar upp kostnaderna. 2019 uppgick vattenförlusten i Sverige till mellan 16 och 25 procent, med stor variation mellan kommunerna. Idag finns otillräckliga incitament att åtgärda läckageproblem i va-systemet. I Danmark, där nivån på vattenläckage är sju procent, har man bland annat infört en avgift på läckage som syftar till att skapa incitament att hålla efter anläggningen och genomföra regelbundna mätningar. Avgiften betalas av va-verksamheterna, om deras läckage överstiger tio procent.

För att underlätta inriktning av insatserna behövs även teknik för att lokalisera vattenläckorna. Detta har testats i bland annat England, där nätverk av sensorer används för att genom vibrationer och ljud lokalisera läckor. Liknande teknik skulle även kunna användas i Sverige för att effektivisera arbetet med underhåll och identifiera problem tidigare.

Moderaterna anser att en avgift för vattenläckage bör utredas och att staten tillsammans med SKR och regionerna bör genomföra en testverksamhet för att utvärdera teknik för att lokalisera läckor.

Avloppsslam

Avloppsslam kan vara en viktig lokal växtnäringsresurs i en cirkulär bioekonomi. Slammet innehåller många näringsämnen men har också strukturförbättrande egenskaper för vissa jordar. Självklart måste dock slammets kvalitet kunna garanteras så att slam innehållande farliga kemikalier och/eller effekter av kemikaliecocktails inte sprids på åkern. Slammet används även för framställning av biogas som måste få mer långsiktiga och hållbara villkor. På så sätt kan denna fossilfria och lokalt framställda energigas bättre tas tillvara.

Moderaterna anser att innehållet av den ändliga resursen fosfor men också kväve, kalium och svavel som finns i slam har stor betydelse i en cirkulär bioekonomi. Vi har tidigare lagt förslag om att införa ett fast mål för återvinning av fosfor. Det står vi fortfarande bakom men inväntar regeringens proposition på betänkandet Hållbar slamhantering. Med tanke på att utredningen om hållbar biogas också har remitterats kommer vi att ta del av båda förslagen gemensamt för att kunna utveckla och anlägga en helhetsyn på området slam som källa till gödsel, jordförbättringsmedel och energi då båda propositionerna föreligger.

Läkemedelsrester

Moderaterna anser vidare att lämplig myndighet bör få i uppdrag att systematiskt analysera avloppsvatten med avseende på förekomst av läkemedelsrester, narkotiska preparat, virus etc. för att kunna möjliggöra riktade insatser för folkhälsan. Under de senaste åren har kunskapen om den så kallade cocktaileffekten ökat. Som en följd av detta bör kraven skärpas då det gäller riskbedömning av kombinationseffekter av olika substanser i avloppsvatten.

Enskilda avlopp

I samhället finns för närvarande ett relativt stort fokus på enskilda avlopp. Till exempel framförde regeringen 2017 att de vill öka takten i att åtgärda och byta ut dåliga avlopp. Men det finns flera viktiga aspekter som måste vägas in då det gäller enskilda avlopp och som regeringen borde ta ad notam.

Uppskattningsvis finns det cirka 900 000 avlopp i Sverige som inte är kopplade till ett kommunalt va-nät. 300 000 av dessa bedöms vara i stort behov av ny rening. Kostnaden för att åtgärda ett enda av de avloppen är hög och ligger i häradet 70 000–150 000 kronor. Om vi räknar med att de 300 000 avloppen renoveras till en kostnad av 70 000 kronor vardera blir det totala beloppet 21 miljarder kronor. Det är således ansevärd belopp. Nyttan för miljön motsvarar dock på inga sätt de enorma kostnaderna. Enligt beräkningar som HaV har sammanställt utgör de enskilda avloppen cirka sex procent av den totala fosforbelastningen. Moderaterna anser att det bör införas ett rimlighetsrekvisit så att kostnaden för att åtgärda enskilda avlopp står i rimlig proportion till den miljövinna som förväntas uppnås. En fastighetsägare som uppnår samma reningsgrad som för det kommunala alternativet ska inte tvångsanslutas till kommunalt avlopp. Det sistnämnda har också samlat en riksdagsmajoritet.

Enligt ett tillkännagivande som beslutades av riksdagen den 29 april 2021 ska nämligen regeringen skyndsamt vidta de åtgärder som krävs för att en fastighetsägare som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav inte ska kunna tvingas att ansluta sig till det kommunala va-nätet. Men med tanke på den tidsutdräkt som många gånger uppstår från det att riksdagen har riktat ett tillkännagivande till regeringen och tills det är färdigberett av regeringen, anser Moderaterna att HaV snarast ska ges i uppdrag att utfärda ett moratorium i denna för många fastighetsägare viktiga fråga. Ett moratorium skulle också förtydliga det hittillsvarande beslutets innebörd och förenkla kommunernas handläggning av dessa frågor. Moratoriet bör gälla till dess att beslutsunderlaget om förbud mot tvångsanslutning av enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav till kommunalt va-nät har presenterats och riksdagen har tagit ställning till detta.

Genomförande av vattendirektivet

De åtgärdsförslag som vattenmyndigheterna presenterar för att genomföra vattendirektivet i Sverige är alltför kostsamma och saknar i dag finansiering. Det innebär både en risk för att andra åtgärder pressas bort ur såväl enskildas som det offentligas budgetutrymme och att gapet mellan planerade och utförda åtgärder ökar.

Moderaterna vill därför att ambitionen i genomförandet av vattendirektivet och hur arbetet organiseras mellan olika myndigheter ses över. Vidare behöver effekten av vissa metoder ses över. Det gäller till exempel de orimliga konsekvenser som kan bli följden av den metod som vattenmyndigheterna (VM) använder då det gäller att besluta om hur de totala reduktionsbördorna kan fördelas på enskilda så att miljökvalitetsnormerna för en viss vattenförekomst kan följas. Enkelt uttryckt kan VM:s metod sägas utgå ifrån att en recipients miljötillstånd och de eventuella totala reduktionsbehoven fastställs, varpå reduktionsbördorna fördelas ut procentuellt på de berörda verksamheterna i avrinningsområdet, något som kan slå hårt mot verksamheter som sedermera söker tillstånd för att utöka sin verksamhet. VM tar nämligen inte hänsyn till de reduktionsbeting som den tillståndssökande verksamheten redan har genomfört och inte heller vilken genomförbar åtgärdspotential som kan finnas kvar i sökandens och i övriga verksamheter som påverkar vattenförekomsten. Det medför att underlagen för att kunna meddela undantag om mindre stränga kvalitetskrav blir ofullständiga eller felaktiga. Konsekvensen av detta förfarande framgår bland annat av ett yttrande från Naturvårdsverket till mark- och miljödomstolen (ärendenummer NV-05818-20). I yttrandet påtalar Naturvårdsverket med hänvisning till den nämnda modellen bland annat: ”Detta tillvägagångssätt indikerar att ingen hänsyn har tagits till om det är tekniskt möjligt eller samhällsekonomiskt rimligt att uppnå de åsatta reduktionsbetingen.”

Moderaterna anser att den metod som VM använder snarast bör ses över och revideras ur ett miljömässigt och samhällsekonomiskt perspektiv. Viktigt är även att en ny metod särskilt beaktar eventuella effekter som tar hänsyn till Weserdomen. Det är en dom.

Sverige bör i mycket högre grad utnyttja de möjligheter som finns att välja en lägre – till Sveriges förutsättningar anpassad – ambitionsnivå för genomförandet. Det innebär inte att kvaliteten på svenskt vatten ska sänkas men att åtgärder ska prioriteras till de områden där de gör störst nytta.

Övrigt

Ytterligare en utredning som berör vatten, Vattenförvaltningsutredningen, har remissbehandlats under 2020. Utredningens direktiv handlade om att utreda och utvärdera ansvarsfördelning, beslutanderätt och organisering av myndigheterna inom vattenförvaltningen.

Moderaterna anser det viktigt med en tydlig och kostnadseffektiv ansvarsfördelning för den samhällsviktiga vattenförvaltningen och att det nationella ansvaret för vattentjänster bör samordnas bättre och samlas inom ett departement. Vi inväntar proposition i frågan.

Likaså har den så kallade Övergödningsutredningen presenterats och remissbehandlats under 2020. Utredningen berör flera frågor och områden som vi behandlar i denna motion och har behandlat i tidigare motioner. Vi inväntar proposition i frågan.

En levande skärgård ger många kvaliteter. Det bidrar till turism, nationella säkerhetsaspekter, ökad befolkning i glesbygd och öppna landskap. Men miljöbalken och annan lagstiftning försvårar genom att ställa omfattande krav på dokumentation vid ansökningar som innebär skärgårdsutveckling och tillåtelse av nya näringar, samt är försvårande för befintlig verksamhet. Ett exempel är djurhantering som motverkar förbuskning av landskapet. Naturbetet skapar dessutom viktiga ynglingsplatser och livsmiljöer för lekande fisk. För att klara djurhållning i skärgården krävs dock att djuren kan flyttas mellan olika öar. Här sätter skattesystemet käppar i hjulet då det måste beskattas fullt ut av djurägaren. Se även exemplet med våtmarker och musselodling ovan och dess koppling till strandskyddsregler som försvårar etablering. Moderaterna anser att miljöbalken och annan lagstiftning bör granskas i syfte att underlätta miljöförbättrande åtgärder, skärgårdsutveckling och befintlig näringsverksamhet som bedrivs i skärgården.

Jessica Rosencrantz (M)

John Widegren (M)

Betty Malmberg (M)

Marléne Lund Kopparklint (M)